RHODODENDRON-KERHON LAJIESITTELY

Osmo Jussila

RHODODENDRON ORBICULARE

Decaisne, Fl. Serres Jard.
Eur. 22: 169. 1877.
...tuan ye du juan (Kiina)
Hertta-alppiruusu
alasuku Hymenanthes
sektio Ponticum
alasektio Fortunea

Ainavihanta 1–4,5(15) m korkea, pystykasvuinen pensas, tiheä pensas aurinkoisella paikalla, varjossa harva ja puumainen. Runko vaalean tai tummanruskea, karheakaarnainen. Lehdet pyöreät tai soikeat 4–12,5cm x 4–8 cm:n pituiset. Lehden tyvi on herttamainen, yläpinta himmeän oliivin vihreä ja alapinta sinertävä. Lehdissä ei ole karvoitusta.

Kukinta ennen tai yhtä aikaa lehtien puhkeamisen kanssa, kukinnossa 7–8 kukkaa. Kukat ovat kellomaiset, terälehtiä 6–8. Teriö on 3,5–5 cm:n pituinen ja halkaisijaltaan 3–4 cm. Kukkaperä on pitkä ja kukinto yleensä pallomainen. Kukan väri on vaaleanpunainen tai punavioletti, eikä siinä ole kuvioita. Kukka ei tuoksu. Heteitä 11–14 kpl. Luontaisilla kasvupaikoillaan *R. orbiculare* kukkii touko-kesäkuussa.

Kotimaa: Kiina, mäntymetsissä ja alppiruusutiheiköissä 1400–3500(–4000) m. Koillis-Guangxi, Lounais-Sichuan.

Kestävyys:
Englanti H4 (kestävä kaikkialla Englannissa)
Ruotsi (SRS) II
Tanska (RF) -20 °C
USA (RHS) -21 °C
Suomi (Ia)

Lajista on kuvattu kolme alalajia;

Rhododendron orbiculare subsp. ***cardiobasis*** (Sleumer) D. F. Chamberlain, Guangxi 1700 mmpy. Lehdet soikean herttamaiset, mahdollisesti risteymä (Cox)

Rhododendron orbiculare subsp. ***oblongum*** W. K. Hu, Koillis-Guangxi, Lehdet soikeat, tyvi herttamainen, terälehtiä 6, heteitä 11

Rhododendron orbiculare subsp. ***orbiculare*** (Batalin) H. Hara, (Flora of China) Lounais-Sichuan. Lehdet pyöreät, tyven lehdykät menevät usein toistensa päälle.

Joskus kuulee mainittavan varomattoman arvostelun, että alppiruusut nyt ovat kaikki samanlaisia; kun on nähnyt yhden, on nähnyt kaikki. Tällaistahan ei tietysti yksikään laajaan Rhododendron-sukuun paremmin tutustunut päästäisi suustaan, ja viimeistään nähtyään hertta-alppiruusun voi jokainen vakuuttua suvun monimuotoisuudesta.

Hertta-alppiruusun pyöreät herttatyviset lehdet ja säännöllinen kupolimainen kasvutapa tuo mieleen melkeinpä keinotekoisesti aikaansaadut puutarhojen koristeet, ja jossain kirjoituksessa mainitaan jopa Walt Disneyn olleen asialla :-).

Länsimaissa laji kuvattiin ensimmäisen kerran Joseph Decaisnen (1807–1882) toimesta. Decaisne oli syntyjään belgialainen, mutta työskenteli koko uransa Ranskassa nousten Pariisin luonnontieteellisen museon johtoon. Hän tutki ja kuvasi useita ranskalaisten tutkimusmatkaajien lähettämiä lajeja, ja mm. *Decaisnea fargesii*, narrinpensas, on nimetty hänen ja kasvinmetsästäjä Paul Fargesin mukaan. Suomalaisen nimen keksijästä tämän kirjoittajalla sen sijaan ei ole tietoa.

© Marjatta Laine

En löytänyt myöskään tietoa siitä, toivatko ranskalaiset Eurooppaan lajin vaiko pelkän herbaarionäytteen. Viljelyyn laji pääsi Euroopassa kuitenkin viimeistään 1900-luvun alkuvuosina, kun Ernst Henry Wilson (1876–1930) toi lajin siemeniä Englantiin ja taimia saatiin kasvatettua mm. Bodnantin ja Caerhaysin kartanoissa. Siellä saattaa alkuperäisiä Wilsonin keruita olla vieläkin bongattavissa, ja Englanti olisikin mainio kohde kerhon seuraavalle ulkomaanturneelle.

R. orbiculare viedään nykyluokittelun mukaan *Fortunea*-alasektioon, jonka muita lajeja se ei juurikaan ulkoisesti muistuta. Morfologialtaan lähimmäksi tulee kelloalppiruusu, *R. williamsianum*, jolla on samanlaiset, mutta pienemmät pyöreähköt lehdet, ja veikkaanpa, että tulemme näkemään vielä muutoksia luokittelussa, kunhan kladistiset analyysit kertovat lisää lajien sukulaisuussuhteista.

Hertta-alppiruusun kerrotaan viihtyvän parhaiten valoisalla paikalla, jossa siitä kehittyy tiheä ja matala, n. 2 metriä korkea ja yhtä leveä pensas. Lajin kestävyys ei kirjallisuuslähteiden valossa vaikuta kovinkaan hyvältä. Tukholmassa Bergianskan kasvitieteellisessä puutarhassa kasvaa muhkea n. 1,5 metrin korkuinen hertta-alppiruusu, jossa en ole havainnut talvivaurioita. Varmasti pensas on siellä elinaikanaan kokenut kovempia pakkasia kuin kirjallisuuslähteiden kestävyysrajaksi ilmoittama -18…-20 °C.

Tämän lehden kuvat lajista eivät kuitenkaan ole Tukholman pensaasta, vaan ne on otettu kerhon kesäretkellä Göteborgin kasvitieteellisessä puutarhassa. Naantalissa en ole lajia avomaalla kasvattanut, mutta Kustaviin istutetut yksilöt ovat talvehtineet vaurioitta. Viime talvena ne tosin saivat poikkeuksellisen vahvan lumisuojan, joten n. 20 cm:n korkuisten kasvien todellinen pakkasenkesto ei vielä joutunut koetukselle.

KIRJALLISUUTTA

Cox K, Rhododendrons & Azaleas a Colour Guide 2005
Cox P.A. & K, The Encyclopedia of Rhododendron Species 1997
Flora of China:
http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200016510

© Kristian Theqvist

Kansikuvassa R. orbiculare. © Kristian Theqvist